

САНА ОЛОХ

Чурапчы улуунун хаһыата ● ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР ● [sanaoloh](https://sanaoloh.ru)

оптуорунньук кулун тутар 9>сэрэдэ кулун тутар 10>чэппиэр кулун тутар 11>бээтинсэ кулун тутар 12>субуота кулун тутар 13>баскыһыанньа кулун тутар 14>бэнидиэнньик кулун тутар 15

Чурапчыга күн тахсар!

12+

2021 сыл
Кулун тутар
10 күнэ
Сэрэдэ
№ 16
(11769)

--- УЛУУСКА -- БУ КҮННЭРГЭ ---

Бырааһынньыгынан, Чурапчы Кэрэ аҥаардара!

Манньык аатынан кулун тутар 6 күнүгэр, “Айылгы” оройуоннаабы норуот айымньытын дьиэтигэр улуус уонна нэһиликтэр дьахталларын түмсүүлэрин итинэн П.Н. Сокольников аатынан Чурапчытаабы киин балыыһа кэрэ аҥаардарын улуус дьаһалтата эбэрдэлиир бэлэз тэрээһинэ ыытылынна.

Улуустаабы дьахталлар түмсүүлэрин бэрэссэдээтэлэ, П.Н. Сокольников аатынан Чурапчытаабы киин балыыһа кылаабынай бырааһын солбуйааччы Александра Васильевна Седалищева ааспыт 2020 сылга ыппыт сүрүн үлэлэрин туһунан кизэн хабааннаах иһитиннэриини онордо.

Үөрүүлээх чааска улуус баһылыга Андрей Ноговицын, улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров, улуус баһылыгын социальнай боппууостарга солбуйааччы Николай Аммосов эбэрдэ тыл эттилэр.

“Күндү Чурапчым улуунун кэрэ аҥаардара – ытыктыыр ийэлэрбит, эбэлэрбит, эдьийдэрбит, балыстарбыт, оболорбут, кыргыттарбыт! Эһигини барыгытын Чурапчы улуунун дьаһалтатын

уонна тус бэйэм ааппыттан, сааскы маннайгы бырааһынньыгынан – Аан дойду дьахталларын күнүнэн итиитик-истинник эбэрдэлиибин! Биһиги улууспут социальнай-экономическай сайдыытыгар уонна бу кэнники сылларга өрөспүүбүлүкэбэ биллэр үлэлээх-хамнастаах буоларыгар, мин санаабар, сүрүн төһүү күүһүнэн бу биһиэхэ буоллулар – биһиги кэрэ аҥаардарбыт уопастыбаннай хамсааһынар. Кинилэр бу бүгүн сыанаба тахсан тураллар, бэйэм баһылыктыыр кэммэр биэс сыл устатыгар бииргэ үлэлэспит, дьахталлар түмсүүлэрин бэрэссэдээтэлэ Александра Васильевна уонна кини салайар түмсүүтүн чилиэннэрэ. Онон мин түгэнинэн туһанан, биһиги улууспут ситиһиитигэр киллэрбит кылааккыт иһин итинэн улуус дьаһалтата ытар бары бэлиитикэтигэр олус көхтөөхтүк кыттыбыккытынан, бэйэм ааппыттан эһиэхэ махтанабын!” – диэн улуус баһылыга Андрей Ноговицын эбэрдэ тылыгар эттэ.

Бу сыллар тухары улуустаабы дьахталлар түмсүүлэригэр үлэлээн кэллилэр: салайааччы Александра Седалищева, “Кыталык” уһууаан сэбиэдиссэйэ Варвара Пудова, улуус дьаһалтатын

социальнай боппууостарга салаатын салайааччы Антонина Капрынова, “Чуораанчык” уһууаан методига Оксана Оконешникова, “Маарыкчаан” ПО исписэлиһэ Татьяна Михайлова, урбаанныыт Марфа Бурцева, “Туллукчаан” уһууаан иитээччитэ Анна Коркина, урбаанныыт Алла Малышева, улуустаабы социальнай харалта салалтатын салайааччы Лидия Тосукаева, пенсионнай салалта салаатын салайааччы Антонина Дыдаева, Чурапчытаабы агро-техническэй колледж баспытаатала Елена Шадрина.

Мань таһынан СӨ уонна улууска Доруобуйа харыстабылын сылынан эбэрдэлээн туран, медик идэлээх Далбар хотуттары чистээтилэр: поликлиника профкабинетын акушерката Руслана Тихонова, участковой поликлиника медицинскэй сиестэрэтэ Евгения Уарова, клинко-диагностическай лаборатория сэбиэдиссэйэ Любовь Григорьева, үрдүк квалификационнай категориялаах педиатр быраас Адександра Коркина, суһал медицинскэй көмө бизлсэрэ Адександра Дьячковская, физиотерапевтической отделение массаж медицинскэй сиестэрэтэ Оксана Иванова, хирургическай отделение ыарыһахтары көрүү-харайыы үлэтигэр младшай медицинскэй сиестэрэ Екатерина Старостина, дьахтар консультациятын акушера Анастасия Попова, терапевт быраас Варвара Барашкова, терапевт быраас Валентина Маркова үтө суобастаах үлэлэрин иһин махтал суруктары туттулар.

Итини сэргэ сылын аайы нэһиликтэр икки ардыларынаабы дьахталлар түмсүүлэрин ортотугар күрэх түмүгэ биллэрилиннэ:

1-кы миэстэ Хайахсыт нэһилигэ, 2-с миэстэ Чурапчы нэһилигэ уонна 3-с миэстэ Мугудай нэһилигэ буоллулар. Ааспыт сыл дьахтар түмсүүтүн бастын салайааччытын үрдүк аата Хайахсыт нэһилигин дьахталларын түмсүүтүн бэрэссэдээтэлигэр Людмила Феофановага инэрилиннэ.

Түмүккэ 2020 сылтан үүммүт 2021 сылга улуус дьахталларын түмсүүтүн саҥа састааба талыллан, эстафетнай палочканы тутар үөрүүлээх түгэнэ буолла.

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Саҥа дьиэбэ
көһүөхтэрэ

Өрөспүүбүлүкэбэ хаарбах дьиэттэн көһөрүү бырагыраамата ситиһиилээхтик үлэлиир. Бу сылга федеральнайтан, өрөспүүбүлүкэттэн көрүлүбүт үп тус сыалынан куораттарынан, улуустарынан туһаныллар. Дьон-сэргэ олорорго ыарахаттары үөскэппит, эргэрбит дьиэлэриттэн саҥага көһөн, олохторун-дьаһахтарын усулуобуйата тупсан, үөрүүлэрэ үксүүр.

Соторутаабыта улуус киинигэр «Айылгы» култуура уонна духуобунай сайдыы киинигэр хаарбах дьиэлэртэн көһөрүүгэ аналлаах мунньах ыытылынна. Итинэн бу бырагырааманан туһаныыга уустуктары көрсүөхтэрин сөптөөхтөр ынырылыннылар. Мунньабы улуус баһылыгын экономикаба уонна инновацияба солбуйааччы Алексей Егоров, Чурапчы нэһилиэтин баһылыга Владимир Сивцев, Чурапчы нэһилиэтин баһылыгын солбуйааччы Алексей Бурцев салайан ыытылар.

Хаарбах дьиэттэн көһөрүү бырагыраамата хас сыллаахтан хайдах үлэлээн кэлбитин Алексей Егоров экранна тыктарыллыбыт схемалары, таблицалары туһанан кэпсээтэ, уустук буолуон сөптөөх балаһыанньалары быһааран биэрдэ. Владимир Сивцев бырагыраама Чурапчы нэһилигэр олоххо кириитин, инники өттүгэр туох үлэлэр барыахтаахтарын билиһиннэрдэ.

Икки дакылааты истии кэнниттэн ыйытыыга киридилэр. Быһаартарыан, чуолкайдаһан баҕалаахтар элбэх боппуруону ыйытылар. Кыбартыраны бэлэхтээһиннэ, атыылааһынна, атыылаһыыга, о. д. а. уустуктар бааллара, докумуоннары толорууга итэбэс-быһаас элбэбэ көһүннэ. Ыйытааччыларга хас биридүүлэригэр чуолкай эппиэттэр бэрилиннилэр.

Түмүккэ хаарбах дьиэттэн көһөрүү түөрт түһүмэбинэн (2024 сылы киллэрэн туран) ытылларынан, онно ким ханныкка түбэһэринэн көрөн, докумуоннарын эрдэттэн, чуолкайдык толорууга болжомтолорун ууралларыгар этилиннэ. Мунньах кыттылаахтара бу кинилэр олохторугар улахан суолталаах мунньабы тэрийбиттэрин иһин махтаннылар.

Алексей СЛЕПЦОВ.

--- НОВОСТИ РЕСПУБЛИКИ ---

Айсен Николаев рассмотрел механизмы реализации
комплексного развития территорий в регионе

Глава Якутии Айсен Николаев 4 марта провёл совещание по вопросам реализации механизма комплексной застройки территории в регионе. Он напомнил, что в прошлом году в стране был принят закон о комплексном развитии территорий, дающий субъектам РФ возможность самим определять территории для комплексного развития.

До принятия закона о комплексном развитии территорий в республике строительство жилья велось по договорам застроенных территорий, которые имели свои отрицательные моменты. Механизм комплексного развития территорий (КРТ) предусматривает, что под данный механизм подпадает вся площадь будущей застройки, при этом он позволяет изымать для государственных и муниципальных нужд земельные участки с расположенными на них объектами недвижимости по их оценочной стоимости. Отдельно предусматривается серьезная помощь со стороны государственных и муниципальных властей инвесторам в части инфраструктурного обеспечения территории комплексного развития.

Как сообщил первый вице-премьер Кирилл Бычков, сейчас перед региональным правительством стоит задача по приведению в соответствие с федеральным законодательством республиканских нормативных правовых актов и разработке республиканского законопроекта о комплексном развитии территорий. Республиканский закон о КРТ предполагается внести на рассмотрение Госсовета (Ил Тумэн). В настоящее время региональные нормативные правовые акты проходят согласование в уполномоченных органах власти.

Параллельно Минстроем Якутии начата работа

по переводу действующих договоров о застроенных территориях на механизм комплексного развития территорий. Например, в настоящее время в городе Якутске имеется 13 действующих договоров развития застроенных территорий, из которых за 2019-2020 годы заключено 9 договоров. Всего по этим договорам планируется снос 208 домов, из которых на сегодняшний день снесено - 19. Об этом сообщил исполняющий обязанности главы города Якутска Евгений Григорьев.

Руководитель Управления архитектуры и градостроительства при Главе РС (Я) Ирина Алексеева отметила, что механизмы комплексного развития территорий также предусматривают создание комфортной городской среды, разработки мастер-планов городов и населенных пунктов республики, требуют качественного пересмотра как градостроительной политики муниципалитетов, так и их территориального планирования.

По итогам совещания Айсен Николаев поручил правительству ускорить работу по перезаключению договоров развития застроенных территорий на механизм комплексного развития территорий. Учитывая, что механизмы КРТ касаются не только жилой застройки, но и строительства социальных объектов, офисной недвижимости, промышленных кластеров.

«Уверен, что реализация механизма КРТ позволит нам ускоренными темпами реализовывать строительные проекты и значительно оживить строительный комплекс, как движущую силу экономики региона», - заключил он.

Пресс-служба Главы Республики
Саха (Якутия) и Правительства Республики
Саха (Якутия).

--- "САНА ОЛОХ" ХАҢЫАТ ТӨРҮТТЭММИТЭ 90 СЫЛЫГАР ---

УЛУУСПУТ ХАҢЫАТЫН БАСТАКЫ ХАРДЫЫЛАРА

Быйыл алтынны 15 күнүгэр Чурапчыбыт улуунун «Сага олох» хаһыата төрүттэммитэ 90 сылын туолуоҕа. Сахалыы тыллаах хаһыаттартан биир баай устуоруйалаах хаһыаппыт бу кэм устатыгар улууспут сайдыытын, үлэ-хамнас хаамыытын, араас кэмнэ буолуоталаабыт улартыылары, о. д. а. сырдатан, ааҕааччыларыгар тизэрдэн кэллэ.

Убүлүөйдээх сылбытынан сибээстээн, улууспут дьонуттан-сэргэтиттэн хаһыаппытыгар сыһыаннаах ахтыылары, атын даҕаны суруйуулары ытаргытыгар көрдөһөбүт. Бу нүөмэргэ «Сэссэлиисимэ суола» Чурапчы оройуонун бастакы хаһыатын туһунан бэчээттибит.

БСК(б)П КК 1930 сыл атырдьах ыйын 11 күнүгэр «Уокруктары суох оноруунан сибээстээн, хаһыаттар ситимнэрин уларытан тэрийи туһунан» уураах ылыммыта. Онно: «Бөдөн тыа хаһыайыстыбаннай оройуоннарга оройуоннардаабы хаһыаттар ситимнэрэ үөскэтиллиэхтээх»—диэн этилибитэ. Оройуоннардаабы хаһыаттар КК сөбүлэниин эрэ тириллиэхтээхтэрэ, кээмэйдэрин, тиражтарын, тахсар графиктарын, типография оборудованиета төһө баарыттан, кумаабы ороскуоттана сылдьар нурматтыттан көрөн, партия райкомнара, обкомнара быһаарыахтаахтара ыйыллыбыта.

Киин уобаластарга бу сорук ситиһилиэхтик толоруллубут. БСК(б) КК 1931с. тохсунньу 18 күнүнээби уураабыр «КК 1931 сыл иһинэн бары оройуоннарга ханнык эмэ көрүннээх (хаһыат, сурунаал, өстүөкүлэбэ суруллан көрдөрүллэр хаһыат) бэчээт уоргана таһааралларын курдук оройуоннар хаһыаттарын ситимин бары дьаһалларынан кэнэтэр наадатынан салайтарарга»—дэммит. Ыраах сытар, мөлгөх суоллаах-иистээх биһиги өрөспүүбүлүкэбит Бырабытталыстыбата 1931 сылга иккиһээх оройуоннаабы типографияны тэрийэр кыабы булбута. Тыа сиригэр кулаагы утары охсуһуу, тыа хаһаайыстыбатын холбоһуктааһын олус тыһааһыннаахтык бара турар икки бөлөх оройуоннарга анаан оройуоннардаабы типографиялары Чурапчы сэлээннээтигэр уонна Бүлүү куоратыгар тэрийэргэ быһаарыттар.

Чурапчы тоҕо талыллыбыта өйдөнөр—кини Амма, Таатта, Уус Алдан оройуоннарын ортолоругар сытар, Амма, Таатта оройуоннарын хаба сылдыбыт былыргы Боотуруускай улуус киинэ буолан, сырыы-айан олохсуйбут сирэ, оччолортон политсылынайдар тобуоруспут дойдулара буолан революционнай үгэстэрдээбэ. Онон буоллабына сахалыы тыллаах бастакы оройуоннаабы хаһыат чопчу Чурапчыга тахсыта биһиги үс саханы түмэн олорбут өбүгэлэрбиттэн сибээстээх.

Эрдээктэри партия райкомун бюрота бэйэтин чилиэнэриттэн аныахтаах этэ. Оннук бэлэмнээх киһи көстүбэтэх быһыылаах. Партия обкомун бюрота Петр Николаевич Гоголевы эрдээктэринэн быһаччы анаабыта. П. Н. Гоголев—Өлүөхүмэ Кээтчитин элбэх оҕолоох дьадаҥы ыалын тулааһах оҕото. Бэйэтэ тылланан, Саха национальнай байыаннай оскуолатын, салгыы сбиэскэй-партийнай оскуоланы бүтэрбитэ. Үөрэбин бүтэрэрин кытары партия киини «Кыым» хаһыат партийнай-комсомольскай отделын сбиэздиссэинэн анаан, хаһыат үлэтигэр сыһыарбыта. Күһүнүгэр Чурапчыга тахсыахтаах «Сэссэлиисимэ суола» хаһыат эрдээктэринэн анаабыта.

Бэчээттээччинэн анаммыт Николай Шабалин диэн сахалыы көнүл кэпсэтэр нуучча уолунуун уонна Иннокентий Давыдов диэн наборщик Бэстээхтэн бэчээттиир массыыналарын, шрифтин, араас тээбириннэрин тэлиэгэбэ тизэйн, Чурапчыга сатыы кэриэтэ кэлбиттэр. Оройуон салалтата Бырааба Томторун тумулугар 1928

с. аабар балаҕана анаан тутуллубут киэн-куон дьыэни (кэлин военкомат буолбута) босхолоон үөрэ-көтө көрсүбүтэ. Эрдээксыйэ эпипэтиир сэкирэтэринэн ити иннинэ райсэбиэт үөрэххэ, доруобуйа харыстабылыгар салаатын сбиэздиссэинэн үлэли олорбут Семен Степанович Яковлев—Эрилик Эристин анаммыт. Кини Дьокуускайга 1922—1924 сс. типографияба үлэлээбит буолан, хаһыаты хайдах онорору билэрэ. Литературнай үлэһитинэн поэт Алексей Алексеевич Васильев—Бэриак, корректор-сэкирэтэринэн кэлин РСФСР үтүөлээх, Саха АССР норуодунай артыһа буолбут Виктор Афанасьевич Саввин үлэлээбиттэр. Типографияба үөрэнээччи наборщикынан Александра Посельская диэн Мэлдьэхси кыһаа ылыллыбыт. Итини таһынан Иван Попов—Тон Уйбаан курьер-остуорас, бэчэттээччигэ көмөлөһөөччүнэн сылдыбыт.

Ити 8 киһи БСК(б)П Чурапчы оройуоннаабы кэмтитэтин, оройуон ситэриилээх кэмтитэтин уонна САСР Идэлээх Сойуус Чурапчытаабы салаатын биэс күннэ биирдэ тахсар «Сэссэлиисимэ суола» диэн хаһыатын 2000 экзэмплярдаах тирээһинэн 1931 сыл алтынны 15 күнүгэр аан бастаан бэчээттэнэн таһаарыттар. «Сэссэлиисимэ суола» туругурдун!» диэн инники ыстатыйаба хаһыат анала суруллубут. Онно «Сэссэлиисимэ суола» тахсыта Чурапчы уонна киһи тула олорор оройуоннар—Амма, Таатта, Алдан Төрдүн оройуоннарын үлэлээн иитиллээччилэрин хаһаайыстыбаларын, олохторун, үөрэхтэрин баартыйа сүрүн лииннэтинэн олохтоон сэссэлиистиичэскэйдии

сайыннарагар хардыытын түргэтэтиннэрэргэ бэрт улахан суолталаах»—диэн абыыах, чуолкай тылларынан этилибит. Кырдык саһарбыт хаһыат саһарбыт страницалара өбүгэлэрбит, эһэлэрбит, аҕаларбыт социализм суолунан хайдах ааспыттарын, үлэлээбиттэрин, мөккүспүттэрин толору көрдөрөллөр.

Хаһыат тахсыытын оройуон үлэһит дьоно үөрүүнэн, өрө көтөүллэн көрсүбүттэрэ бу нүөмэргэ бэчээттэммиттэрэ. Сүпсүк нэһилиэтин (билигин Хатылы Ходутун) актыыбын мунньаба хаһыат тахсыытын эбэрдэлээн туран, «20 экзэмпилээргэ сурутарга соруудах тизэрдиллибитин 50 бырыһыан үксэтэн, 30 экзэмпилээргэ сурутарга» уураах ылыммыт уонна бу бачымы батыһарга бары нэһиликтэри ынырбыт.

Итинтэн салгыы нүөмэрдэр 1500 тираһынан бэчээттэнэн барбыттар. Олорго БСК(б)П обкомун бастакы сэкирэтээр Павел Матвеевич Певзняк, райсэбиэт исполкомун бэрэссэдэтэл Николай Дмитриевич Субуруускай хаһыат «Социалистическай тутуу сайдан иһэр суолугар эркээи охсон, маасса инники дьулуруун күүрдэн иһэригэр Өрөспүүбүлүкэ сбиэскэй аппаратагыр кылаас өстөөхтөрүн аабыннара өтөн кирииллэригэр, бюрократизм бары өттүнэн күөрэииллэригэр дын-чахчы бассабыыктыы уоту аһарыгар» эрэли элпиттэрэ.

Хаһыакка суруйуу билинни курдук судургу буолбатах этэ. «Туора сыдыааттары, бэрэдьи ғынааччылары үлүтү охсон иһиэххэ» «Кулаах аабыныгар мизэртэ биэриэххэ» диэн курдук төбөлөр оччотооһу сытыы кылаас охсуутун кэрэһилииллэр. Селькордар бэйэлэрин ааттарынан илии баттаһыннара сэдэх. Ол оннугар Таас Чабылыкаан, Ычат Сонобос, Күүгүүрүп Сэньэли эһин диэн илии баттаһыннар үгүстүк көстөллөр.

«Сэссэлиисимэ суола» сүрүн жанрдарынан ыстатыйалар, информациялар, заметкалар, үлэһиттэр суруктара, репортажтар, фельетоннар, дьобус кэпсээннэр, хоһооннор буолаллар. Оччолорго хаһыат агитациялыр оруола уһулуччу үрдүктүк тутулларыттан буоллаба, лозуннар, ынырыылар олус хойуутук туттуллаллара. Хаһыат изнэ кыратын да иннигэр, соробор, суолтатынан көрөн улахан да ыстатыйалар тахсыталыыллара. Отутус сыллар сабаланыларыгар оройуоннаабы партийнай, комсомольскай тэрлэлээр, политическай сыылка, гражданская сэрии тизмэлэригэр балаҕа уһун страницалары ылар ыстатыйалар бэчээттэммиттэрэ.

1939 сылтан латинскай алфавиты нуучча алфавитынан солбуйууга бэлэмнэни саҕаламмыта. Шрифот кассалара сыһыа нууччалыы шрифотэринэн солбуллан барбыттара. 1940 сыл олунньу ыйтан «Сэссэлиисимэ суола» төбө «Социализм суола» диэн уларытыллыбыта. 1940 сыл от ыйын 13 күнүгэр «Оройуоннаабы хаһыаттар тустарынан» БСК(б)П КК уурааба тахсыбыта. Итиннэ оройуон хаһыаттара, сунньунэн, тыа сирин кэрэспэдьиэнэрин, партийнай уонна сбиэскэй актыып киллэрэр матырыйаалларыгар олобуруохтаах, хаһыат үлэһиттэрин соруугунан суруйар актыыбы иитэн-үөрэтэн таһаары буолар дэммитэ.

Чурапчы оройуоннаабы соботох бэчээттиир уораммыт «Сэссэлиисимэ суола» хаһыат үүнэн-сайдан барбыт суола итинник. Олоҕу кытары тэнгэ хардылаан, саганы киллэри суолун сырдаттыыга актыыбынайдык үлэлээн, суруйар ыра кэнээн испитэ. 1962 сыл бэс ыйын 1 күнүттэн «Сага олох» диэн ааты ылынан күн бүгүнүгэр диэри айар-тутар, үлэлиир-хамсыыр.

Алексей СЛЕПЦОВ,
«Чурапчы хаһыата» кинигэттэн
(Чурапчы 2001с.) туһанылынна.

--- САҢА КИНИГЭ ---

Окоемов онорбут. Биллиилээх тустууктар, тустуу тирэһээрдэрэ Семен Морфунов, Егор Пудов, Кирилл Захаров, волейболга, баскетболга, остуол тизниһигэр оройуон сүүмэрдэммит хамаандатын чилиэннэрэ Мария Кронникова, Жанна Васильева, Аркадий Пермяков, обунан ытыыга ситиһилиэхтик күрэхтэспит Мария Попова, Ульяна Морфунова, улууска буулдьанан ытыыны тэрийээччи Иван Макаров, тирэһээр-учууталлар Виктор Дьяконов, Владислав

--- БЫҢА БИЭРИИ ---

СӨ норуот дьокутааттарын отчуота

Кулун тутар 3 күнүгэр улуус дьаһалтатыгар СӨ Ил Түмэн дьокутааттара Михаил Гуляев, Павел Пинигин, Семен Никитин 2020 сыллаабы үлэлэрин отчуоттаатылар.

Дьаһалга улуус баһылыга Андрей Ноговицын, улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдэтэлэ Афанасий Захаров, улуус дьокутааттара кыттыыны ыллылар. Маны сэргэ билинни хааччахтааһынынэн нэһилиэк баһылыктара, тэрлээт салайааччылары видеосбээс көмөтүнэн кыттыстылар. Оттон нэһилиэннээ отчуоту быһа биэриини көрөн иһиттэ.

Сүрүн дакылаат кэнниттэн ыйытыларга, этиилэргэ киридилэр. Олохтоохтортон нэһилиэк дьаһалталарыгар, «Сага олох» хаһыакка эрдэттэн кирибит ыйытылары иһитиннэрдилэр. Тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктанар улуус буоларбыт быһыытынан, үгүс болпуроос манна сыһыаннаах, чуолаан быйыл кирибит улартыылар тула буолла. Ол курдук, үккэ, эккэ хонтуруоллааһын хайдах барарын, үгүт туттары туһунан ыйыталастылар. Маны сэргэ саҥа тэрлэлибит тэрээһиннээх хаһаайыстыбаларга туспа көмө грант көрөллөрүгэр, бэтэринээринэй аптекаба эмп-томп сыанатын түһэрэллэригэр, бэтэринээрийэ онорор өнөлөрүн (анаалыстар) сыанатын кыччаталларыгар туруорустулар. Итини таһынан баһылыктар олохтоох бүүдүүттэрэ сарбыллан, нэһилиэк сайдыытыгар охсуулаах буоларын бэлиэтээн туран, нэһиликтэрин охсуйдытын стратегиятыгар эбии үбү көрөллөрүгэр көрдөстүлэр. Олохтоохтор ватсапка тарҕана турар улуустары холбоһун бэлиитикэтин туһунан, үлэ миэстэтин сарбыыы, хамнаһы үрдэтти, инбэлиит дьонун дьыһэн хааччыыны уонна да атын болпуростарга сөптөөх эпипэтиир иһиттилэр. Дьаһалы быһа биэриинэн уопсайа 260 киһи көрдө.

Марфа ПЕТРОВА.

“РЕСПУБЛИКА БОЧУОТТААХ СПОРТ БЭТЭРЭЭННЭРЭ” КИНИГЭ СҮРЭХТЭНИИТИГЭР

Кулун тутар 2 күнүгэр улуус киинин «Байым» кафетыгар Чурапчы улуунун уонна Чурапчы нэһилиэгин Бочуоттаах гражданина, “Потребительской кооперация сайдыытыгар киллэрсибит кылаатын иһин” уордьан кавалера, Россия суруналыыстарын сойууһун чилиэнэ Герасим Степанович Платонов «Өрөспүүбүлүкэ Бочуоттаах спорт бэтэрээннэрэ» диэн фотоальбом кинигэтин сүрэхтэниитэ буолла. Бу кинигэбэ бэтэрээн ыспарсымыаннар эдэрдэригэр күрэхтэһиилэргэ кыайыылара, араас таһымнаах күрэхтэһиилэр ханна буолбуттара, успуорду тэрийээччилэр араас кэмнээх хаартыскалара тийилибиттэр. Барыта 31 страницалара, ыспарсымыаннар, тэрийээччилэр биирдиилээн уонна уопсай түспүт 352 хаартыскалара, ыспартыыбынай эмблемэлэр бааллар. Кинигэ Г. С. Платонов архыбын матырыйаалларыттан хомуллубут, фотокорреспонденттар Василий Посельскай, Владислав Кривошапкин, Григорий Турантаев, Семен Жендринскэй көмөлөспүттэр, компьютернай графикатын Иннокентий

Кривошапкин, о. д. а. «Чурапчы—успуорт туоната» диэн ааттанарыгар бэйэлэрин кылааттарын киллэрсибит, успуорт араас көрүннэригэр үрдүк ситиһилиэммит бэтэрээннэр кыттыыны ыллылар. Кинилэр Герасим Степановичка бу кинигэни таһаартарбытын иһин махтаннылар, инникитин улууска успуорт уонна физическэй культуура сайдыытыгар бэйэлэрин санааларын үлэһиниллэр.

Г. С. Платонов эдэр эрдэбинэ чэлчэки атлетиканан, волейболунан, баскетболунан, остуол тизниһинэн дьарыктаммыт буолан успуорка чугаһын, өрөспүүбүлүкэ ыспарсымыаннара хайдах күрэхтэһэллэрин кэтээн көрөрүн, «Чурапчы—успуорт туоната» диэн кинигэлэр тахсыыларыгар үлэлэспитин, «Чурапчы сүүрүк аттара» кинигэни таһаартарбытын эттэ. Бэтэрээн-ыспарсымыаннарга бу альбом-кинигэ тахсыытыгар күөс-көмө буолбуттарыгар махтанна.

Алексей СЛЕПЦОВ.

ТИЭРГЭН

Дьүз кэргэннэ аналлаах балаһа

Дэгиттэр талааннаах Наталья Иванова кинигэтэ сүрэхтэннэ

Кулун тутар 8 күнүгэр – Аан дойду дьахталларын күнүгэр сөп түбэһиннэрэн, «Айылгы» НАДь инстаграм сирэйигэр Саха сиригэр кизэнник биллэр кондитер, уран тыллаах суруйааччы, педагог, элбэх оҕо күнүбэй ийэтэ Наталья Иванова «Я выбираю жизнь» диэн бастакы күүтүүлээх кинигэтин сүрэхтэниитэ буолла.

Үөрүүлээх дьаһалы ыытааччы Настя Егорова: «Не сомневайтесь в своей гениальности. Просто помогите себе стать супер героями, именно об этом эта книга, о том, как оставаться собой и быть счастливыми, несмотря ни на что. Как любить жизнь во всех ее красках, как любить и быть любимой» диэн оруннаах этиинэн сабалата.

Кинигэ ааптара Наталья сааскы маннайгы бырааһынньыгынан бары кэрэ анаардары эбэрдэлээн туран, абыаах хонуктаабыта Дьокуускайга ытыллыбыт кинигэтин сүрэхтэниитин туһунан сырдатта. «Кинигэ сүрэхтэниитэ олус долгутуулаах буолар эбит. Мин бэйэм аабааччы, сүгүрүйээччи, көрөөччү быһыытынан араас презентацияларга кыттан кэлбитим. Оттон киһи бэйэтин кинигэтин тэрээһинигэр эттиин-хаанныын, өйүнэн-сүрэгүнэн атыннык ылынар эбит. Барыта олус үчүгэйдик ааста. Көмөлөспүт «Айылгы» НАДь кэлэктиибигэр, бииргэ үлэлиир кэлэктииппэр махтанабын», - диэн абынна. Наталья дьонно-сэргэтэ, кинини сэнээрээччилэр автограф-сессиятыгар, презентациятыгар сааланы толору кэлбиттэринэн, үөрэ махтанар.

«Я выбираю жизнь» кинигэ С.А. Новгородов аатынан «Айар» национальнай кинигэ кыһатыгар бэчээттэммит. Бу кинигэбэ боростуой саха дьахтарын олоҕо кэпсэнэр. Кинигэ төрүөтүнэн Наталья Иванова социальнай ситимнэ таһаарбыт араас суруйууларга буолаллар. Маны сэргэ ааптар кэпсээннэрэ, хоһоонноро, уруһуйдардаах ырысыаптар киирдилэр. Кини бу кинигэтин эрэ буолбакка, уопсайынан, суруйууларын, айымньыларын барытын төлөпүүнүгэр бэлиэтэнэн иһэрэбит. «Күннээбис олобум түгэннэрин, туох изиийи киирбитинэн тутта төлөпүүнүгэр бэчээттээн иһэбин», - диэн Наталья Иванова этэр.

Үөрүүлээх быһыыга-майгыга видеосибээһинэн кинигэ тахсытыгар үлэлээбит айымньылаах хамаанда - «Айар» кинигэ кыһатын кэлэктиибэ кинигэ ааптарын Наталья Иванованы «буруолуу» сылдыар кинигэтинэн эбэрдэлээн туран, бырайыактара олоххо киирэрэгэр кинини кытта

сөпсөһөн, бииргэ хайдах үлэлээбиттэрин абыннылар, итиэннэ кинигэ туһунан санааларын үлэлэһиннилэр:

«Айар» кинигэ кыһатын дириэктэрэ Август Егоров:

«Биһиги таһаарбыт кинигэлэрбиттэн, дьон саамай сэнээрэр, болҕомто уураар биир кинигэтинэн буолла. Атыыга тахсыбыта нэдиэлэ буолла. Бу абыаах хонук иһигэр кинигэ ахсааньтан үс ҕыммыттан биирэ атыыга барда. Дьон-сэргэ хамаатык атыылаһара элбэҕи этэр. Наталья тус олобун туһунан истинник-иһирэхтик, аһаҕастык суруйара киһи болҕомтотун тардар. Кинигэбэ баары-баарынан, тугу да уларыта, тупсара, кизгэтэ сатаабакка киллэрдит. Ол иһин киһи бэйэтигэр чугастык ылынар, сэнээрэр, сөбүлүүр, сүгүрүйэр. Наталья үтө, күүстээх санаалаабын, хорсундук барытын суруйарын сөбөбүт-махтайабыт. Бу кинигэ киһини сана сабаҕарга ынырар, бэйэни сайыннараарга, туруоруммут сыалы ситиһэргэ угуйар, сүргэни көтөбөр. Аабааччы олобу атын харабынан көрөн, олобу сыаналыырга, таптыырга, олобу хайдах баарынан ылынарга үөрэтэр. «Я выбираю жизнь» кинигэни атыылаһан сэргээн аабын, Наталья курдук олобу сыаналаан диэн ынырабын».

Марина Степанова, бырайыак ааптара:

«Наталья күн күбэй ийэтигэр Матрена Петровнаҕа махтанабыт. Кини баар буолан, манньк ис хоһоонноох кинигэ табыста диэн бэлиэтибит. Сана сонун, аабааччыга күүстээх эрэли биэрэр, кынат анньар, олоххо көбүлүүр, дьүз кэргэннэ эр киһи оруолун үрдэтэр дьонун бырайыак олоххо киирбиттэн астынабыт, үөрөбүт. Биир сыл курдук биир хамаанда буолан, биир тэтимнээхтик үлэлээтибит. Бу үлэни илээн-сабалаан ыппыппытыттан үөрөбүт. Натальялыын биир эйгэнэн, тыһыннан өйдөһөн, истинник санаһан, айымньылаахтык үлэлээбиппитин үрдүктүк сыаналыыбын. Ааптар бэйэтин курдук, сырдык эйгэлээх, эриэккэс көстүүлээх, дириң ис хоһоонноох кинигэ буолла. Наталья айылҕаттан, өбүгэлэриттэн, дьонуттан-сэргэтиктэн бэриллбит талаанын, дьобурун көрдөрө сатаатыбыт. Минньигэс астар, хомоҕой хоһооно, уус-уран айымньыта, уруһуйа барыта таныллан киирдилэр. Кинигэ бэйэтин аабааччытын буларыгар, биһирээн аабалларыгар баҕарабын. Наталья, инникитин да айар аартыгын арылла турдун!».

Ольга Янцен, кылаабынай эрдээктэр:

«Хас биирдии аабааччыга дириңник, киһиэхэ иһирэхтик киирэр, судургу тылынан суруллубут кинигэ. Ис дууһаттан кинигэ буолар. Ол иһин дьон сэнээрэритин ылыан ылла. Билигин хайыы-үйөбэ салгыыта, иккис чааһа тахсар дуо диэн ыйыталаһаллар. Онон Натальяны кытта инникитин үлэлэһэргэ эрэллээхпит».

Дьаһалга нэһилиэк баһылыга Владимир Сивцев бары дьахталлары, кыргыттары сааскы кэрэ бырааһынньыгынан, итиэннэ Натальяны кинигэ сүрэхтэниитинэн эбэрдэлээтэ. Наталья курдук биир манньк дэгиттэр талааннаах киһи баарыттан кизэн тутталларын бэлиэтээтэ. Салгыы «Айылгы» НАДь тэрийэр, айар отдел салайааччыта Иван Бушков эбэрдэлээтэ: «Кизэн эйгэбэ анаммыт кинигэ, чуолаан дьахталларга эрэ аналлаах кинигэ буолбатах. Наталья кинигэтигэр саха ыалыгар эр киһи, аба оруола суолталаабын, эр, ойох сыһыанын көрдөрөр. Бу кинигэ аабааччыга сарсыардаттан сабалаан,

күннээбис олохтон дьоллонорго, онорор дьарыккын үөрүүгэ кубулуларга такайар».

Бибилэтиэкэ үлэһитэ Марфа Кузьмина, улуустаабы үөрэх салалтатын сүрүн исписэлиһэ Дмитрий Илларионов, «Үөрүү» эбии үөрэхтээһин тэрилтэтин дириэктэрэ Иван Уаров, кэлэктиибэ, «Маарыкчаан» ПУо үлэһитэ Фаина Попова, бүлүүдэлэри хаартыскаба түһэрэр фотограф Елена Захарова дьаһалга кыттыыны ыллылар, Натальяны нууччалыы, сахалыы олус үчүгэйдик суруйарын бэлиэтээтилэр, өссө да сайдан иһэригэр, киниэхэ мэлдьи ыраас суолу, доруобуйаны баҕардылар.

Маны таһынан кинигэ сүрүн дьоруойдара - ийэтэ Матрена Петровна, оболоро Эрэл, Тапталына, чугас дьүөгэтэ Светлана Рахматулина, Наталья эдьийдэрэ Александра Петровна, Евдокия Петровна, бииргэ төрөөбүт быраата уонна кини дьүз кэргэнэ кыттыыны ыллылар.

Наталья Иванова элбэх хоһоонноро ырыа буолан ылланан, үгүс дьон биһирэбилин ылар. Онуоха көрөөччүлэргэ анаан Варя

Орлова, Сардана Приходько кини хоһоонноругар суруллубут ырыалары ыллаан иһитиннэрдилэр.

Бу күн Наталья Иванова бэйэтин, дьүз кэргэнин, айар үлэтин сырдатар истиэндэни кичэллээхтик түмэн онорбуттар. Мана өрөспүүбүлүкэтээбис, улуустаабы хаһыаттарга бэчээттэммит айымньыларга, кинигэлэрэ бааллар.

Быһа биэриигэ Наталья күүстээх санаатынан, олоххо дьулурунан, дьонно-сэргэбэ тапталынан кынаттанан, харгыстары туораабыт дьын олобун туһунан, хаһааньыттан астаабыт аһын атыылаан, дохуот киллэринэр буолбутун, уруһуйунан үлүһүйбүтүн, Москва куоракка академияба үөрэммитин, быыстапкаба кыттыбытын, биллиилээх кондитердары кытта алтыспытын туһунан истинник кэпсээтэ. «Кыраттан, баартан үөрэ сылдыһын» диэн сүбэлиир.

Түмүккэ Наталья Иванова хас биирдии кинигэтигэр истиң тыллардаах баба санаатын суруйталаата итиэннэ илии баттаата.

Сыһыарыыны бэлэмнээтэ Марфа ПЕТРОВА.

--- ИҢИРЭХ ТЫЛЫНАН ---

Учууталга махтал

Үерэх сырдык суолун арийбыт,
“далаһа кэбиһэн таһырдыа
таһаарбыт” учууталга махтал
хас биридди саха сүрэжэр инэн
сырыттарга. Төһөлөөх махтал тыл
этиллибэккэ хаалбыта буолуй...
Учууталга этиллэр үтүө тыллара
сыыһа-буорга түһэрбэккэ, эдэр
көлүөнэбэ, сана кэм учууталларыгар
тирдэр наадалаах.

Бүгүн кэпсиир ыялларым, биир
дойдулаахтарым өйдөрүгүр-санааларыгар
сырдык өйдөбүлүнэн инэн сылдыр
Чурапчы Мындабаайытын дьоһун-мааны
ыяллар, кэргэнни Алексей Алексеевич
Абрамов (1916-1988), Марфа Семеновна
Попова(1923-1995) буолаллар.

Алексей Алексеевич – Аба дойду
Улуу сэриитин кыттылаабы. Сэри
уотуттан тыыннаах эргиллэн кэлэн,
1947с. сүрэхтэринэн сөбүлэхэн, Марфа
Семеновналын уял буолбуттар.

Сэрийн кэннинээдэй эйэлзэх олох, күүрэннэх үлэ эйгэтигэр оёо төрөтөн, сүөһү иттэн ньи-бааччы олон, Марфа Семеновна Герой-ийэ үрдүк аатын сүкпүтэ. Абрамовтар иккин олохторун оскуолаба, тыа сирин оёотун иитиэгэ анаабытара.

Мантан салгыы махтал-ахтыылартан
быһа тардыылар аабааччы дууһатын
таарыйахтара дии саныыбын

Виталий Михайлович Неустроев - РФ үөрэжиритини туйгуна, СӨ үтүөлээх учуутала, Чурапчы улуусун Бочуоттаах олохтоо учууталларын туһунан манньч ахтар: «Кэргэнни Марфа Семеновна Попова уонна Алексей Алексеевич Абрамов – мин учууталларым. Марфа Семеновна билии акылаатын уурбут, начаалынай кылаастарга үөрэппит мин маннайгы Учууталым буолар. Саха норуодунай суруйааччыта Амма Аччыгыһа “Учууталбар” дьээн хоһоонун хас аахтабым, эбэтэр араадыһаа ырыатын иһиттэхпинэ, маннайгы учууталым Марфа Семеновна мөссүүнэ харахпар көстөр, сылаас ахтылган изийиитигэр күүстарабын.

Сэтгэ унтан тахса сыллаадаага үерэнэн ааспыт кэмнэрин туһунан, күн-дьыл ардаа-хаара суурайан, бэрт кыра өйдөбүл хаалбыт. Кылааска бииргэ үерэммиттэрим туһунан бу дүэн өйдөөбөппүн. Арай Шура Абрамова, Рая Саввина иккиэн үрдүк үөрэхтэнэн, үлэниг бөбө буолбуттара. Шура Иваново куоракка текстильни үнүстүүтү бэтэрэн сааһын тухары онно олохсубута

Осқолулабыт бэрт улахан түннүктэрдээдээ, кизэн-куон кылаастардаах, сүүрээргэ-хаамарга аанамыт курдук уһун көрдүдөөрдээх, оҕо-аймагы угуя туар бэртээхэй уорабай этэ. Уончаба тийээ халаанка оһоҕунан оттуллан ититэллэрэ. Бу оһохтору бэрт кыра, дэрамай киһи, Аба дойдугу Улуу сэриитин кыттыылааҕа Гаврил Степанович Гермогенов – Мандык дьэн киһи кыайа –хото отторун, билигин сөбө саныбын.

Марфа Семеновна уроуктарын лоп-бааччытык, бэрт набыл тизмэлэнэн, хас биирди оёбо өйдөнөр гына быһааран ыттар быһылыаба. Очолорго учуобунньук, тэтэрээт тийибэт этэ. Мөлтөһүөр оёолору урук кэнниттэн хаалларан эби аахтарара, суоттатара. Чэрэниилэбитин оһох куруннуугунан оностор этибит. Учууталбыт паартаба хайдах туттан олорухтаахпытн, дуоска инигэр тахсан, көнөтүк туттан эпийэттиэхтээхпитин, урукка учуутал кэпсээнин сыыска-буорга түһэрбэккэ истиэхтээхпитин, оёолор бэйэ-бэйэтигэр эйлээхтик сыһыаннаһахтаахпытин туһунан өйдөтөн кэпсээбитэ өйбөр инэн хаалбыт уонна дыон сизирэн туттан-хаптан, санаран-инэрэн сылдьарга бастагы осколаны ааспыт бвоһуотаахпыт.

Сэрии кэннитэн олобу чөлүгүр түһэри
күүрээннээх, ас-танас кэмчи, олох-дьянах
ыарахан кэмнэрэ этэ. Кыһынты ыйдарга
кылаастарбыт олус тымныы буолаллара.
Онон да буолуо, Марфа Семеновна уругун
сэрээккэлээһинтэн сабалыыра—илиитин-
атахпытн хамсатан, имитэн-хомутан
уруокка бэлэм онортуура. Кыраһыыннан
сырдатыллар лаампаларынан, соробор
ыһырынныгынан сырдатынан
уруоктарбыт ытыллаллара. Сырдик-
харана былдыһагыр мэниктээһин ханна
барый. Ону Марфа Семеновна ийэллэ
сыһыанынан мэниктээччилэри уоскутан,
урукпуг сүннүүн булан, сөптөөхтүк
түмүктүүрбүт.

Марфа Семеновна бэйэбит араспаанньабытын, ааппытын, аҕабыт аатын, таба суруйарга соруудахтаата. Мин “Неустроев Виталий Михайлович” дьэн суруйан, учууталбын кэтэхэн опордум. Учууталым аттыбар кэлэн баран, аҕам аагыгар йуукуканы саната суох туруоран баран, ааһан хаалла. Мин, таба суруйбут курдук сананан олорор киһи, сыыһа суруйбуппунтан кыбыстыбыппын билигин да соннуйта саныыбын уонна учууталым

барахсан үерэнээччилэр ортолоругар мин ааппын түһэрбэтэбэр куруутун махтана саныырым.

Алексей Алексеевич – фронтовик учуутал, Аба дайду Улуу сэримтин актыыбынай кытгыылааба, Гвардия лейтенана, физкултуура уруогар үөрөппитэ, сэриигэ ылбыт бааһа улаханньык моһуоктуу быһыылааба, содьоронноон хаамара. Уруктартыт көрдүдүргэ ытылталлара (аны санаатахха, атын уруктары ыттары мэхэйдири да эбиппит). Очотообу физкултуура учууталлара акробатикаба, гимнастикаба улахан болжомтону уурар да эбиптэр. Оскулабыттар гимнастическай инвентардар: мааттар, конь, брусья, кольцо, перекладина, турник баалларын билигин сөгө саньыбын. Үрдүкү кылаас уолаттара биримизэнэ кэмизер ити снарядтарга тиһигин быспакка дыариктаналлара. Биһиги, кыралар, “моторооскулар”, ымсыыра эрэ көрөрбүт. Кыргызтар акробатиканан сүрдээгин дыариктаналлара, кылаастарынан кэсиизэргэ күрэхтэһиңгэ акробатическай нүөмүрдэр хайаан да киирээллэрэ. Балтым Мотя акробатическай нүөмүрдэри олус имигэстик онорорун билигин кэпсээн онгостоллор.

Үрдүк үөрэби бүтэрэн, аны мин учууталларын кытта биир оскуолага үлэлиир буолбутум. Маннайгы учууламмы Марфа Семеновна оччолорго интэрнээт сэбиэдиссэйинэн ананан үлэлиирэ, 12 олохолох Дюроуы Ийэ —Ытык Ийэ үрдүк аатын сүкпүт этэ.

Ити кэмнэргэ кэргэним Мария Дмитриевна итэринээккэ иитээччинэн үлэлээбитэ. Кини итэринээт сэбиздиссэйэ Марфа Семеновна үлэһиттиригэр, ордук эдэр иитээччилэргэ ийэли итүө сыһыаннаабын туһунан махтана ахтарыс билиэтээн ааһар тобоостоох. Бастакы учууталым Марфа Семеновна туһунан быстах-остох өйдөбүлүм ити курдук. Марфа Семеновна, Алексей Алексеевич оҕолоругар, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр дьоһлоох оҕуу бабарабын, күндү төрөппүттэригит ааттарын үрдүктүк тутан, ааттата түрүн».

Егор Капитонович Максимов, быраас,
медицинскэй наука хандыдаата,
доруобуйа харыстабылын туйгуна, СӨ
норуот хаһаайыстыбатын үтүөлээх
үлэһитэ, учууталларын туһунан манньнык
иһирэх тылларты суруйан хаалларыбыт
Москва к., күлүн тутар 30 күнэ, 2013 с.

«1955 сыллаахха сэттэ сааспын туолан, оскуолаҕа кириирхтээх кэмим тийэн кэлбит. Очтоотуу кырыы сиргэ, дьон-сэргэ соччо кэлбэт-барбат сиригэр олорор оҕолор оскуолаҕа кириирхтээхпит дьэн билии-көрүү өттүнэн анал бэлэми эрдэттэн барбат этибит. Онон иитии өттүнэн ыллаахха, сааспыт туолан, оскуолаҕа киирэр соччо кэтэспэтэх кэммит тийэн кэлбитин курдук этэр тоҕоостоох курдук...

Уруктар бэйистэригэр көрдүдүргэ истиэнэбэ өйөнөн туран көрдөхпүнэ, бөһүөлэк оҕолоро сытыылара, сүүрүүлэр-хамсааныылара сүрдээх. Ардыгар миигин кэлэн, анньан-үтүрүйэн ааһаллар... Ити курдук, тыа, кытыы сир киһитэ, Бабаҥа тартыытыгар турар, икки эрэ ыаллаах Табыык алааһыттан үгүс киһини-сүөһүнү көрбөтөх, бир да букубаны билбэт, ахсаан диэни аахпатах оҕо «ныолубуй», диэн ааттанар кылааска өзөнэ кирийдим.

Хас да хонон баран, аям миигин
интэринээкэ олордо илтэ. Ол сабана
дэризбинэ арбаа өттүгэр, күөл үрдүн диэки
салбааһыннаах, кырыһаата суох дэиэбэ
интэринээппит баара. Оччолорго кыра
дэиэ курдук көрбөт этибит. Олус үчүгэй,

сонун астааба, оннообор булочкаба тиййэ амсайарбыт. Олорор хоспутугар тустуспа соттордоохлут, ороммутугар утуйар танаспытын зрийэ тутан хомуйбакка, тэниччи суорбанынан сабан хомуйар эбиппит.

Интэринээппит олобун батыһыннара сылдаан, Марфа Семеновна дьэн наһаа эйзэс, бэйэтигэр сөрү-сөп унуохтаах, киһи көрөөт да, хайдах эрэ тартарар, итэргэр, ис-кирбэх, сымнагас көрүннээх иитээччибит набыллык көрдөрөн, быһааран кэпсиир. Марфа Семеновна көстөр көрүнгүнэн, тутта-халта сылдыарынан, намыһын-эйзэс, холку сыһыанынан, мизэх, ийэбин үчүгэйдик өйдөөбөт оҕо, хайдах эрэ ийэлэр маннык көрүнтээс, бу курдук буолуоҕаахтара буолуо дьэн өйдөбүлү үөскэппит курдук. Маннайгы иитээччим ити кэмминээби мөссүүснэ мизэх кэлин дабаны үһүннүк өйдөөн хаалбыта.

Үерэхпэр туох да бэлэмэ суох, чуумпу, мункук оҕо, биллэн турар, маннайы ыйдарбар балай да элбэх дьарыгы барбыт буолуохтаахпын, билигин өйдүүрбүнэн, аһыыр сирбитигэр (остолобойу диэн аат сочо сөп түбэспэт курдук) кизэ аһылык кэнниттэн иһиппитин бэйэбит хомуйсан, хас да буолан кыра кылаас оҕолоро уруок ааҕарбыт. Ити дьарыкпытын, биллэн турар, соботох иитээчибит Марфа Семеновна ыытара, кыралары кытта үксүн биирдииллэн дьарыктанара.

Биһиги «һыолобууй» кылаастан иккиэ эрэ эттибит, биир кыыс баара, аатын умуһуппун. Марфа Семеновна, биһигин санаахтаха, биһигини кытта утумнаахтык дьарыктанара, элбэх бириэмэтин ытыара. Сотору кэминэн мин ситиһиим эбиллэн барда. Марфа Семеновнаттан хайбанарым, төбөбүттэн имэриллэрим элбээн истэ. Аһара баран, ааһарым төһө да бытаан буоллар, дорбоонноһон барда, өссө соробор бииргэ урук аахсар кыыспар иитээччим истэригэр: «Итиччэ буолар, бачча буолар...» – диин ахсааны да өйдөөбүппүн биллэрээр курдук буолан истим. Итинник дьарыктанан, кылааспар куһағана суохтук үөрэнэр буоллум.

Учууталым Михаил Дмитриевич хайгырын өйдүүбүн. Оччолорго учууталым да, Марфа Семеновна да хайбаатахтарынд, төбөбүттэн имрий элглерин тобо эрэ олус истинник, сылаастык саныбын. Арааһа, биир үксүн, ийэм эрдэ өлөн, имериллибитим да аыйаһ буолан буолуо, төбөбүттэн имрийдэхтэринэ, хайдах эрэ итии, сымнабас сүүрзэн ис турукпун кытта уларытарга дылыта. Он кэнниттэн тух эрэ үчүтэи, туһалаабы оноруох баба өссө улаатарга дылы буолара.

Буукубалары үрөтээр кэммитигэр үрөнзөччи ахсын касса баара ирдэнэрэ. Онно хармаан аайы буукубалары биирдии кыйрынн ылан, укта сылдын үрөтэрбит. Ол гынан хотубай касса аыйах оҕоҕо баара, үксүбүт оннук суох буолан танаһынан тигэн онотороллоро. Миэхэ кассам суох буолан (тигэн биэрэр ийэм да, эдьийим да суох) бэрт уһуннук итэбэс тэриллээх үрөнзө сылдыгыбытым. Ол эрэри онтукам соһуччу быһаарыллыбыта. Марфа Семеновна биир үтө күн танастан тигиллибит, хармааннарыгар буукубалара суруллубут үчүгэй баайы кыра суумка курдугу аҕалбыта. Оо, олус да үрдүм этэ! Оҕо тэннээбэ буола түстүм. «Гоша, өссө үчүгэйдик үрөнзө!»-диэбитин өйдүүбүн. Ол туолубта – номнуо кыһынны чиэппэргэ үрөхпэр «удаарыннык» аатын ылан, бириэмийэ быһыытынан тэтэрээт, харандаас ылбыппын бэркэ өйдүүбүн. Ол кэнниттэн үрөхтэнэр, киһи буолар кээкилим таайдаҕа – иккис да сылбар биир

да чизппэри көтүппэккэ, “удаарыннын”
дизн ааты төлө туппакка, эмиэ хайҕанан,
бастакы кылааһы бүтэрбитим.

Марфа Семеновна соробор
дьеэтигэр идьэ баран миннигэс
бабайытык аһатарын ахтабын, арыт
уроук да ааҕарым. Соробор танаспын да
сууйдабына, оччотообу оҕо өйбүнэн, ол
буолуохтаабын курдук саныырым, ол олус
чугаһыспыттан буолуо.

Абрамовтар интэринээтэн чугас олооролоро. Марфа Семеновна кэргэнэ, Алексей Алексеевич эмээ сүрдээх эйбэс, оёну олус таптыыр киһи этэ. Ол да иһин дьон-сэргэ: «Оёну таптыыр ыаллар элбэх оёлоох буолаллар» дииллэрэ сөп быһыылаах.

Абрамовтар уон биир оҕону төрөтөн, бырааттарын Константин оҕотун, мин оҕо сааһын доҕорун Гошаны иитэн, улаатыннарар килии онорбут ыаллар. Ийэлэрэ, мин иитээччим Марфа Семеновна Герой ийэ үрдүк аатын ылан, төрөппүт дьолун толору билбитэ.

Марфа Семеновна, Алексей Алексеевич олох кыра сааспар, оскуола боруугун сана атыллаан үөрэнэ кирибит кэммиттэн билэр, иитиспит, үөрэппит дуоһун буолаллар. Марфа Семеновна – ол кыра саастарбар биир саамай күндү, итии ийэли сыгыаны мин эдэркээн дууһабар ингэбит иитээччим буолар. Оскуолаҕа кириэрбэр биир букуканы билбэт, ахсааны аахпатах, тулалыыр сана эйгэбин сэрэнэ көрөх, уку-сакы көрүннэх кырачанаанга элбэх кыһамныһын ууран, иитэн, үөрэтэн, инники олохпор эрэли, үчүгэйгэ, сырдыкка тардыһыи маннайгы кыымнарын сахпыта чаччы.

Төрөөбүт дойдубар Мындабаайыбар
төһө да икки эрэ сыл үөрөннөрбин,
ити кэмнэрбин санаатахпына, бастагы
учууталым Михаил Дмитриевич Неустров,
ийэм кэриэтэ истинник саныыр учууталым,
иитээччим Марфа Семеновна Попова кэрэ
мессүнэнэрэ көстөллөр»

Учууталга үерэллпит оёото бэйэтэ ытыктанар киһи буолан олорон махтанар буоллабына, бу Учуутал олоһо, үлэтэ сырата халтайга ааспатах. Ол иһин этэн эрдэхтэри: "Ребенка надо уважать за его будувшее" дииэн.

Марфа Семеновна туһунан сырдык өйдөбүлү дүөгөтэ, Арасыйайа норуот үөрэбириитин туйгуна, Учууталлар учууталлара, Амма орто оскуолатын Бочоттаах завуна, Болугур нэһилиэгин Бочоттаах гражданина Муза Михайловна Васильева ахтыгыта ситэрэн биэрэр: «Мин Марфа Семеновнаны 1955 с. бэлэбин, дүөгөзлии этибит. Марфа кыра эрдэбиттэн тулаайах хаалан, эрэйи-муну кербүтэ, хайдаах эрэ дылбылаах биэрэ киһигини чугаһаппыта. Мин эмиз тулаайах оҕо эрэйи-мунун эппинэн-хааммынан билбит буолан, хайдах эрэ уруулуу дьон күрдүк бөлбөппүт.

Марфа наһаа сымнабас майгылаах
этэ, хаһан да кимизэх эмэ улаханнык
кыһырыбытын өйдөөбөппүн. Кини – 11
төрөппүт, 1 ииппит обо ийэтэ. Үгүс түбүктээх
үлэтиттэн быыс булан, уопсастыбаннай
үлбэз көхтөөхтүк кытара. Очолорго
нэһилиэк культуурунай, агитациялыыр
үлэтин биһиги, учууталлар, ытыарбыт. Ол
курдук, бырааһынныктарга кэнсиэрдэри,
песалары туруору учууталлар
санныларыттан түспэт этэ.

Үлэтигэр олус кыһамнылаахтык сыһыаннаһара. Очолорго 60-70-с сылларга интэринээккэ сэбидиссэийнэн, иитэччинэн үлээбэйтэ. Урут оёо сылдьан интэринээккэ олоро сылдыбыт оёолор Марфа Семеновна туһунан наһаа истинник ахталлар. Оёолорго ийэли, иһирэхтик сыһыаннаһа, оннооёор бэрээдэги кээн, интэринээтэн уһуллубут оёолору дьиэтигэр олордон кылаастарын бүтэртээрэ. Интэринээт матырыйаалынай-техникескэй баазата тупсарын туһугар ахсаабат кыһамнытын уураа.

Марфа олобун тухары дьон туһугар олорубута. Кыра эрдэбиттэн ыарылах быраатын, кыра балтын көрө-көрө, педучилищега үөрэммитэ. Үгүө, күн санаалаах дьон көмөтүнэн, тохтуу-тохтуу да буоллар, үөрэбин бүтэрэн, учуутал идэтин баһылаабыга, олобун бүтүннүү оёо ийтиитигэр анаабыга.

Кэлин бэйэтэ 6 оёолонон баран, Алексей Алексеевич быраата Константин оёотун Гошаны ийтэ ылбыта, мань таһынан Мындабаайы олохтооһо, эдэр ийэ оёолонору өлбүтүгэр, сана төрөөбүт уол оёону ооо дьыстизгэр барыар дьизри көрбүтэ. Бу быһыы Марфа Семеновна хайдах курдук үтүө санаалаабын, хорсунун кэрэхэйиур.

Марфа Семеновна үтө киһи буолан, бэйэтин туһунан сырдык, кэрэ өйдөбүлэ хаһан да сүтө суоҕа».

Салгыытын 5-с стр.көр.

ЭБЭРДЭЛИИБИТ!

Күндү оџолорум, убайбыт Николай Николаевич, кийииппит, саџаспыт Лидия Афанасьевна, күн күбэй төрөппүттэрбит,тапталлаах энэбит, эбэбит! Эџигини 50 сааскытын томточчу туолбуккутунан, истинник эбэрдэлиибит! Баџарабыт туйгун доруобуйаны, уџун, дьоллоох оџобу, күн сирин бары кэрэтин! Айыиһыккыт арангаччылаатын, изйэхсиккит энгээрдэстин!

Ийэџит Александра Ермолаева, бырааттарџыт дьиз кэргэттэрэ, оџолорџут, сизннэргит.

Денежный Поток

www.denpotok.ru

БЫСТРОЕ РАССМОТРЕНИЕ ЗАЯВКИ

МИНИМУМ ДОКУМЕНТОВ

Первый займ бесплатно

При условии возврата займа в срок

Сумма займа 1000 - 15000 Р

0% до 7 дней

получить деньги

УСЛОВИЯ «ЛЕГКИЙ 0%»

Условия выдачи займа

- Займы предоставляются на сумму от 1 000 до 15 000 рублей, физическим лицам обратившимся за займом впервые.

- Замещку предоставляется льготный период без начисления процентов при условии погашения задолженности в полном объеме в срок до 7 дней включительно.

- В случае возникновения просрочки оплаты основного долга по договору займа по истечении 7 (семи) дней включительно с момента предоставления займа льготный период не предоставляется, применяется процентная ставка 0,5 % (182,5 % в год) за весь срок действия договора займа.

- Проценты за пользование займом составляют от 0 до 182,5 процентов годовых.

Требования к заемщикам – возраст от 21 до 73 лет, справка о доходах не требуется. В случае просрочки проценты на сумму долга начисляются, штраф за неисполнение обязательств 20% годовых от суммы просроченной задолженности.

Общество с ограниченной ответственностью Микрокредитная компания «Денежный поток», 677009, г. Якутск, ул. Дзержинского д.11, помещение 4, ОГРН 1131447013390, ИНН/КПП 1435272065/143501001. Свидетельство о записи в реестре МФО №651303698004292. Реклама

БИЛЭРИИ / ОБЪЯВЛЕНИЕ

Айтал Васильевич Петров аатыгар бэриллибит 111405 0008938 нүөмэрдээх Төнүлүтээџи техникуму 27.06.2019с. бүтэрбитин туоһулуур диплом уонна оскуоланы бүтэрбитин туоһулуур аттестат сүппүтүнэн, дьинэ суобунан аабыллар.

--- ИНФОГРАФИКА ---

Сколько живет коронавирус на поверхностях?

На бумаге

до 3 часов

На дереве, одежде

до 2 дней

На банкнотах, стекле

до 4 дней

На пластике, нержавеющей стали

до 7 дней

На медицинской маске

до 7 дней внутренний слой

более 7 дней внешний слой

Со временем концентрация вируса снижается. Обнаружение вируса приборами не значит, что при бытовом контакте обязательно будет заражение.

© TACC, 2020. Источник: Chin A., Chu J., Perera M., et al. Stability of SARS-CoV-2 in different environmental conditions (Стабильность SARS-CoV-2 при разных условиях окружающей среды).

--- ИДЬО ИҢИТИННЭРЭР ---

Түөкүннээһингэ киирэн биэримэн!

2021 сыл тохсунньу ыйыттан Арассыыйа ИДьМ Чурапчы улууһугар отделын дьуһуурунай чааһыгар уопсайа 3 түөкүннээһин көрүнгэ (мошеничество, албыннаан туран дьонтон харчыларын ылыы) табыста. Олорго 3 холуобунай дьыала көбүтүлүннэ, балартан 2 холуобунай дьыала мобильнай баан, интэриниэт ситимин нөнүө – 1 түөкүннээһин буолар.

Билигин хас биирдии киһиэхэ мобильнай төлөпүөн баар – оџотуттан саџалаан, бизнсийлээххэ тийиэ. Бу мобильнай төлөпүөнүнэн түөкүннээһин көрүҥнэрэ тахсар:

- Билбэт нүөмэртэн сообщение уонна эрийэн, эн аймаџын, билэр киһин балыыһаџа, аварияџа, хаайыыга киирбитин туһунан иһитиннэрэллэр, кинини быыһаан ыларга солук харчы көрдүүр буоллахтарына, харчыны сонно төлөөбөккө, бастаан билэр киһигитигэр, аймаххытыгар эрийэн, ол туһунан кырдьык, сымыйа сурах буоларын туоһулаһан билин.
- Билбэт нүөмэртэн эрийэн уонна СМС нөнүө оџоџо көмө диэн кини сџетугар харчы угар туһунан, эбэтэр бириис сүүйбүккүтүнэн, сџекка харчы угаргытыгар көрдөһөллөр. Маннык иһитиннэрийини итэџэйимэн, эһиги сыралаһан үлэлээн ылбыт харчыгыт түөкүннэргэ тиксиэџэ.
- Билбэт нүөмэргиттэн «перезвонить» СМС сурук эбэтэр «пропущенный вызов» диэннэ эрийимэн, манна эһиги тарыпкытыттан элбэх харчыны усталлар.
- Араас босхо быраџыраамаларга, сайтка уонна сервискэ кииримэн, бу уоран билии быраџыраамалара – эһиги баанна баар даннайгытын, сџеккутун, парольгутун алдьатан, харчыгытын устуохтарын сөп.
- Холбонмут эбии сервис көмөлөрүттэн сэрэнин, кини төлөбүрэ үрдүк буолар.
- Билбэт дьонгор картаҥ нүөмэрин, ПИН-кодун, картаџар сурулла сылдьар атын даннайдары этимэ, биэримэ. (“Баан үлэһитэ эрийэбин” диэн эмиз даннайгын ылыахтарын сөп).
- Кумааһынныыгын иһигэр карталарын ПИН-кодун илдэ сылдьыма.
- “Ватсап мессенџдер” нөнүө кэлэр биллэриилэртэн, “Инстаграм” нөнүө табаар сакаастааһына 50%, эбэтэр 100% төлөбүрдээџи биллибэт киһи биллэрии группатыгар “чэпчэки сыанаџа куулуна саахар, бурдук, риис курууппа, бородуукталары ытытабын” диэн дьонтон сџетугар харчы ыыттаран баран, харчытын да, аһын да ыппакка сүтэр. Манныкка киирэн биэримэн.

Өскөтүн, эһигини албыннаан, түөкүннээн харчыгытын ылбыт буоллахтарына, тута полицияџа биллэрин.

Ньургуйаана ПОПОВА, Арассыыйа ИДьМ Чурапчы улууһугар отделын УУП уонна ПДН отделениетын полиция старшай участковой боломуочунайа, полиция капитана.

Информация против мошеннических действий по сети интернет и сотовым телефонам

По настоящее время в ОМВД России по Чурапчинскому району возбуждено по факту мошенничества 3 уголовных дел, из них по ч.2 ст.159 УК РФ – 2 уголовных дел, ч.3 ст.159 УК РФ -1 уголовное дело.

Гр. Н. в сети интернет через сайт «Instagram» заказала своему брату куртку, в директе ей написали письмо о 50% или 100% предоплате, на что гр.Н. отправила 100% оплату товара на КИВИ кошелек на сумму 6500 рублей. В указанный срок товар по почте не поступил, поэтому решила написать в директ, но была заблокирована. В результате получила материальный ущерб в размере 6500 рублей.

Гр. А. в сети ВАТСАП, тоже таким образом отправила незнакомцу денежные средства в размере 14000 рублей.

гр. П. позвонили на ее сотовый телефон сказали, что на ее имя оформили кредит без ее согласия, попросили продиктовать номер банковской карты. На что гр. П. сообщила незнакомцу номер банковской карты, в результате получила материальный ущерб в сумме 400000 рублей.

ВНИМАНИЕ!!!

Предупреждаем! перед тем как оформить заказ через интернет, проверить достоверность адреса, проверить информацию через интернет убедиться, что данный сайт не является мошенническим. Если требуют 100% оплату товара до получения, то лучше воздержаться от таких заказов или отказатьсџа.

Вам позвонили и представились сотрудником БАНКА, сообщили подозрительных операциях, просят назвать номер банковской карты и код из СМС, пароли подтверждения. ЭТО МОШЕННИКИ!!!

Сотрудники банков данные сведения не запрашивают. Прервите разговор, позвоните на горячую линию банка, либо обратитесь в ближайший офис. Будьте бдительны.

Старший участковый уполномоченный полиции
Ньургуйаана ПОПОВА.

Саа хаһаайына олохтон туоруур түгэнигэр

Арассыыйа Федерациятын 1996 сыл ахсынньы 13 күнүнээџи 150 №-дээх Федеральной сокуон 27 ыстатыйатыгар оџобуран, саа хаһаайына күн сириттэн күрэнэр түгэнигэр, кини аатыгар регистрацияламмыт уотунан эстэр сааларын быстах кэмнэ Полиция уонна Росгвардия сотрудниктара ылаллар. Эбэтэр кэргэнэ, оџолоро, чугас аймахтара полиция отделыгар кэлэн сааларын туттараллара булгуччулаах. Өлбүт киһи уотунан эстэр сааларын кэргэнэ, оџолоро эбэтэр чугас аймахтара сааны туттарбат уонна дьизлэригэр харайа сытар түгэннэригэр, кинилэр административнай эпипэтинэскэ эбэтэр холуобунай дьыалаџа тардыллыахтарын сөп.

Ылыллыбыт (туттарыллыбыт) саа полиция отделыгар - былдьаммыт, туттарыллыбыт эбэтэр булуллубут хоско нэһилиэнньик докумуонун толорон ылыар диэри, биир сыл устата сытыан сөп. Нэһилиэстибэ докумуоннарын Чурапчытааџы нотариуска тийэн билсигэргит ирдэнэр. Биир сыл кэннэ нэһилиэнньик докумуону толорон ылбат түгэнигэр, уотунан эстэр саа суох оноһулар. Нэһилиэстибэ докумуоннарын сатаан толорсубат түгэннэ сааны баџа өттүнэн, манньа иһин (харчыга), туттарыаххытын сөп.

Ол курдук, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбатын 12.02.2004с. 63 №-дээх уурааџар оџобуран:

- доруоп саа 6000 (алта тыһыынча) солкуобайга тэннэһэр;
- буулдьа саа 8000 (аџыс тыһыынча) солкубайга тэннэһэр.

Сааны баџа өттүнэн манньк аадырыска кэлэн туттарабыт: Чурапчы улууһун Крупская аатынан уул. 3 “а” №-дээх дьизэтэ, 35№-дээх кабинет. Чурапчы оройуонун лицензиялыыр – көнүллүүр үлэ отделениета. Ирдэниллэр докумуоннар: пааспар, ИНН, сџет реквизитэ, кэргэнни буолуу туоһу суруга, саа хаһаайына өлбүтүн туһунан туоһу сурук.

Чурапчы оройуонун лицензиялыыр – көнүллүүр үлэ отделениета.

QR code

Ген. дириэктэр - Н.М. СТРУЧКОВА.
Кылаабынай эрдэктэр - Л.В. ГОРОХОВА.
Кылаабынай эрдэктэри солбуйааччы - Е.Г. МАКАРИНСКАЯ.
Тыа хаһаайыстыбата, экзнимикс отдела - А.М. СЛЕПЦОВ.
Эппизаттир сакирэтээр, сурук отдела - А.Н. ЗАХАРОВА.
Кэрэспэдиэнтэр - С.А. ЖЕНДРИНСКЭЙ, М.В. ПЕТРОВА.
Танааччы - Л.К. ПОПОВА.
Бэчээттэчи - Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэрийэн таһаарааччылар: СӨ
Бырабыыталыстыбата, Саха Өрөспүүбүлүкэтин
“Сахабэчээт” Судаарыстыбаннай автономнай
тэрилтэтин “Саҥа олох” хаһыат эрдээксийэтэ.
677000, Дьоккуускай к., Орджоникидзе уул. 31, 124
каб. тел/факс: (411-2) 34-39-17 e-mail: sakhareshat@
mail.ru. Российскай Федерация Россиянадаар
СӨ салалтатыгар 2020 с. бэс ыйын 3 күнүгэр
регистрацияламмыт нүөмэрэ – ПИ №ТУ14-00559.

Эрдээксийэ аадырыһа:
678670, Чурапчы сэл.,
Карл Маркс уул., 26 “а”.
Төлөпүөннэрибт: эрдэктэр
– 41-332, отделлар – 41-265, 41-
358. E-mail: sanaoloh@mail.ru,
сайт: sanaoloh.ru, instagram: @
sanaoloh

Бэчээккэ сакаас: №16 (11769)
Кээмэй: 1,5 бэч. лист
Ахсаана 1200. Хаһыат сыаната: 15
Ааптар сурууар этилэр санаа редакция
позициятыгар мэдүбү сөп түбэһэр
буолбатах. Суруука ыйыллар чакчылар
кырдьыктаастарыгар этилэтиһини ааптар
түс бэчээтэ сүгэр.

Хаһыат бэчээккэ бэриллэр графига: 16 ч 00 м. Бэчээккэ бэрилиинэ: 16 ч 00 м. “Сахабэчээт” автономнай тэрилтэтин “Саҥа олох” хаһыат эрдээксийэтигэр 09.03.2021 с. офсетка бэчээттэннэ.
Типография аадырыһа: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 “а”. Индекс: ПИ964. Хаһыат надизлэџэ икитэ: оптуорунньука уонна бээтинсэџэ тахсар.